

співомовок підтвердило, що він щасливо знайшов жанр свого найвищого художнього вияву і довів дивовижну оригінальність цих простих творів, що зробили настільки впізнаваною літературну постать українського митця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Латник Гр. Український Рабле // Руданський Степан. Усі твори в одному томі. — Київ — Ірпінь: Перун, 2006. — 520 с.
2. Руданський С. Твори: В 3 т. — К., - Наукова думка. — 1973. — Т.1. — 446 с.
3. Сверстюк Є. Іван Котляревський сміється // На святі надій. Вибране., К., 1999. — с.253-282.
4. Франко І. До студій над Степаном Руданським // Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т. — Т. 28.— К., 1980. — с.219-222.
5. Франко І. Студії над Степаном Руданським. «Ні зле, ні добре» // Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т.т. — Т. 28.— К., 1980. — с. 299-303.
6. Чопик Р. Сміх від Степана // Укр. літературознавство: Міжвід. наук. зб. / Редкол.: Т.Ю.Салига, І.О.Денисюк, Г.Г.Пехник та інші. — Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2006. — Вип. 67. — с.256-259.

Вовк О.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

АКТУАЛІЗОВАНИЙ ЛЕКСИКОН ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВЕРБАЛЬНОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ОКСАНИ ЗАБУЖКО У ПОЕЗІЯХ АВТОРКИ

Поетичний світ Оксани Забужко є надзвичайно глибоким та символічним. Її твори вирізняються особливою емоційністю, неоднозначністю образів, навіть деякою категоричністю. Велика кількість художніх засобів, нашарування епітетів та метафор, різних видів лексики у віршах виділяють доробок поетеси серед творчості інших авторів, надаючи їй самобутності та неповторності.

За важливістю та резонансністю творчість Оксани Забужко можна поставити в один ряд із творчістю О. Кобилянської, Лесі Українки, Л. Костенко, адже доробок поетеси не вписується в рамки просто «жіночої літератури». Перш за все, вона є філософом слова. І ця філософія присутня не лише у есеїстичних працях, вона цілком пронизує прозу та поезію Оксани Забужко.

Життя і творчість авторки викликають зацікавлення багатьох сучасних дослідників. Серед тих, хто приділив найбільше уваги тим чи іншим проблемам, можна назвати Є. Нахліка, Н. Зборовську, Л. Таран, В. Агеєву, Т. Тебешевську-Качак, О. Карабльову, В. Неборака, Н. Білоцерківець, В. Рубана, С. Павличко, Г. Біберову та ін.

Найвагомішим засобом суб'єктивації поетичного тексту та самобутнім виявом ідіостилію письменника, як зазначає У. Міщук, є вербально-семантичний рівень. Основою ідіолекту (ідіостилію) є словник мовної особистості, який складається з актуалізованих лексиконів (АЛ), що «репрезентують вербальну «сітку» індивідуальної картини світу» [2, 92]. Реалії життя, природи, побуту тощо набувають чіткої конкретизації через використання поетами номінативів, які підпорядковуються заданому актуалізованому лексикону.

Метою нашої статті є аналіз поетичного словника Оксани Забужко, що репрезентує індивідуальну мовну картину світу письменниці.

В індивідуальному лексиконі Оксани Забужко «ядром» мовленнєво-мисленнєвої діяльності є ліричний філософський стрижень, завдяки якому поетеса вибудовує кілька наскрізних образів (наприклад: образи жінки, поета, міста), що пронизують її вірші.

Надзвичайно виразно у поезіях Забужко проступає **образ самотньої жінки**. Найбільш характерним для поетеси є розкриття цього образу через використання номінативів на позначення частин тіла, речей побутового вжитку, одягу тощо. Вступаючи у зв'язок з епітетами, ці номінативи творять метафоричні сполуки, за допомогою яких Забужко емоційно увиразнює картину самотності. Так, у вірші «Жінка з цитринами» [1, 37-38] цілісний образ жінки і її душевного стану творять такі метафоричні сполуки, утворені поєднанням епітета та номінатив: «чайник, *самітний і хворий*», «*очі, німі і безвиразні*», «*замислений сніг*» тощо.

Номінативи на позначення частин тіла у творчості Оксани Забужко є знаковими і одними із найпоширеніших. Лексеми цієї мікрогрупи у поєднанні з епітетами є засобами зовнішньої деталізації створюваних авторкою образів. Крім того, часто сполуки цього типу є характеристиками внутрішньо-психічних станів, ознак, проявів.

Поетеса нерідко говорить про людей опосередковано, називаючи лише певні частини тіла, часто такі, що самі по собі не вказують на пряму приналежність. Однак через такі епітетні словосполучення ми можемо зрозуміти глибинну суть змальованого авторкою образу. Можливо, саме тому у Забужко дуже мало лексем на позначення назв людей різного віку. Так, у її поезіях тіло – *розм'якле, темне, спрагле, гаряче; руки* – *усезнаючі, переплетені, відціловані, тремтячі, простягнені; обличчя* – *вітром омита, іще не порита углиб письменами утрат, цнотливі, загравою стерті; коси* (чомусь найчастіше так, волосся – рідко) – *тріскучі, сатанинські, розштормлені* тощо. Але найпоширенішим номінативом із названої категорії є очі, які для поетеси – дзеркало душі. Саме тому очі стають метафоричним мікрообразом, що відображає глибоку емоційність, психологічність, ліричність поезії Забужко. Зацитуємо рядки з поезій:

... *Мій плац, нашорошений вітру, і очі щонайнеминучіші* —
І губи твої догорають, як вогник свічі... [1, 61];
По той бік лампи, по той берег лампи
Ці очі, зранені вологим блиском,
Були як віддзеркалення моїх [1, 55].

Тут ми бачимо, що епітети дають емоційну оцінку дистрибутам і загалом творять глибоко ліричний образ, характерний для творчості Оксани Забужко. Цей ряд доповнюють епітети *«осклілі промерзлі очиська»* [1, 73], *«очі безгрішні»* [1, 60], *«тяжкі, набряклі нічю очі»* [1, 39], *«печальні очі»* [1, 33], *«очі пісенні»* [1, 98] та інші.

Засобами індивідуалізації образів є також епітетні словосполучення з назвами почуттів і душевних станів, зовнішніх проявів психічної діяльності тощо. Наприклад:

...*На гімназійному фото*
вищів погляд ледовий, аж білий, —
Так, немов за чверть віку до того
Ви вже вмiли дивитись як треба! [1, 93].

У цих рядках поетеса описує характер ліричного персонажа через зовнішню ознаку *«погляд ледовий»* – холодний, байдужий. Крім того, Забужко посилює епітет *«ледовий»* ще й колірною ознакою *«білий»*, що робить це епітетне словосполучення глибоко асоціативним.

Ще одним наскрізним образом у творчості Забужко виступає місто. Його авторка найчастіше розкриває через використання номінативів на позначення реалій міста, засобів транспорту, будівель тощо. Так, місто у поетеси *«у густому столітті відлите»* [1, 74], *«в кров і пам'ять уражене»* [1, 77], *«ношене під серцем»* [1, 65], *«угорнене шепотом-повстю»* [1, 62], *«сповнене соцреалізму»* [1, 109], воно – *тремке, безкровне, беззахисне, хворе, змучене*. Описуючи місто, авторка не стримує політ фантазії, вона не шкодує слів і передає в підібраних епітетах розгубленість, беззахисність, втому міських жителів, які відірвані від лона чистої природи. Але в жодному разі поетеса не висловлює якогось зречення чи засудження, ні! – вона жаліє його, як мати жаліє дитя. Образ міста у поезіях Забужко доповнюють епітетні словосполучення *«осінні бульвари»* [1, 26], *«опівнічні вокзали»* [1, 24], *«квітневий Хрещатик»* [1, 83], *«голий парк»* [1, 75], *«ковзька бруківка»* [1, 64], *«молодий асфальт»* [1, 62], *«сліпучі стадіони»* [1, 31], *«літні кав'ярні»* [1, 71], *«сумні манекени»* [1, 68], *«нічний трамвай»* [1, 35], *«веселе і забр'юхане таксі»* [1, 23] тощо. Дуже яскраво проступає образ міста у поезіях *«Нельотна погода»*, *«Лиш крок ступи, поглянь – а слід вже стерся...»*, *«Іронічний ноктюрн»*, *«Голосом вісімдесятих»*, *«І зупинивсь – мов прокинувся – на розі весни!..»*, *«Квітневий Хрещатик – мов крига скресає, і кличе...»* та ін.

І хоча у творчості Забужко образ міста займає чільне місце, однак поетеса не пориває одвічного зв'язку з природою. Образ природи розкривається через зоо- та флоронайменування, лексеми на позначення природних явищ, небесних світил тощо. Знову ж таки поєднання даних номінативів з епітетами носять часто метафоричний характер. Образ природи рідко виступає самостійним, незалежним. Це зумовлюється особливостями пейзажної лірики поетеси, що

містить у собі також філософські роздуми, – є пейзажно-філософською. Яскравим прикладом пейзажно-філософської лірики є вірш «Небо – земля – небо».

Часто людина у Оксани Забужко зіставляється з природою, що підкреслює їх безпосередню близькість. Наприклад:

*Цей чоловік
вродився з дерева, що призначалося на скрипку,
німого дерева з печальними очима:
кора пришерхлих слів відшурхотіла хрипко —
і він явивсь
в пекучій наготі відчиненій! [1, 33].*

Зоонайменування найчастіше виступають у розширених метафоричних сполуках, хоча, на перший погляд, саме сполучення дистрибута з епітетом не містить у собі глибокого образного смислу. Наприклад:

*Розтанеш в димній сутіні вокзалу —
Але осяде в пам'яті, на дні,
Обличчя жінки, що тебе кохала,
І білий птах фіранки у вікні... [1, 43].*

Саме завдяки такому прийому лірика поетеси наскрізь пронизана природними мотивами, вчувається нерозривність світу людини і природи. Бо й «сніг замислений» [1, 37] у Забужко, і «небо пронизливе» [1, 28], і «вітер скажений» [1, 52], і «зла комета» [1, 35]...

Символами у поезії Забужко є дистрибути **крила**, **птаха**. Для поетеси крила асоціюються зі здатністю людини, особистості «підноситися» над життям, над побутовими проблемами, поринаючи у світ чогось вищого, важливішого. Крила у творах авторки отримують люди непересічні, люди «високого польоту»:

*Цей форвард був, як бог. Він бив — як бог:
Снітнілі крила рвались крізь футболку! [1, 31].*

Таким чином дистрибут **крила** стає традиційним символом польоту, який так часто у поетеси стає неможливим. Про це свідчать епітетні сполуки «**обвисле крило**», «**криваве крило**», «**сонна птаха**».

У поезіях Оксани Забужко часто актуалізуються такі образи, як **сонце** і **вітер**. Їм надано піднесеного почуттєвого звучання, глибокого інтелектуального змісту, який розкривається у складних асоціативних зв'язках цих лексем з епітетами:

*Ах, круглі віконця,
Перебіги сонць, голубих і веселих, —
Який же це щедрий витвір! [1, 28];
... Світ, де все склалось так, як мало скластися, —
Якби не вітер, той скажений вітер,
Що вирвався із коридорів часу
І все на цьому світі переплутав... [1, 52].*

Сонце стає символом життєвої сили, радості. Натомість вітер символізує життєві перепони, рутину часу. Інколи поетична реалія **вітер** набуває соціального змісту, відображаючи негативне ставлення поетеси до певних подій:

*Бо там, під Вашими прорізними вітрами
(де небо – не моє, і дощ – не мій),
подейкують другорядні актори Мосдрами,
що Ви тепер ходите абсолютно німий! [1, 26].*

Ще одним яскравим образом у творчості Оксани Забужко виступає **слово**. **Слова** у поетеси **незагоєні**, **пекучі**, **не прочахлі**, **ясні**, **пришерхлі**; **слово** – **високе**, **цупке**, **несамовите**, **невразливе** тощо. Такі характеристики вказують на те, що авторка захоплюється художнім словом, вона дихає літературою, поезією. Це її спосіб сказати на весь світ про наболіле. Забужко розуміє, що їй належить складна місія – вершити словом долю народу. Вона знає, що у поетів тяжке життя, але приймає свій дар як данність:

*Гуде друкарня, і двигтить верстат.
Сторінка всотує рядка заляклий подив:*

*Невже це «екстатичний атентат»
 Нам віщі очі чорно попідводив?
 Чи це рої підпільницьких стилетів
 Різблять поверх життів словесний тес?
 (А може, замість «проклятих поетів»
 Гряде доба – проклятих поетес?..) [1, 103].*

За допомогою епітетів авторка емоційно зображує образ поета – одвічного рупора мас, що використовує слово правди, як зброю. Покоління Забужко, налякане розправами над шістдесятниками, стало перехідним. Доля молодих поетів була невизначеною, можливо, саме тому Оксана Забужко готова до «доби проклятих поетес».

До цієї групи також можемо віднести і номінативи на позначення зброї, що у епітетних словосполученнях «*підпільницькі стилети*», «*незрима стріла*», «*щонайсліпучіше лезо*» набувають значення словесної зброї, зброї мистецтва, поезії.

Велике значення має для Оксани Забужко **книга**. Вона досить часто використовує епітетні сполуки з цим дистрибутом: «*ненаписані книги*», «*книги білі*», «*книги чорні*» тощо, що виступають традиційним символом пізнання, розуму, мудрості. Цей символ доповнює образ поета.

У лексико-семантичній групі зі значенням речей побутового вжитку можемо виокремити також ще один символ – **свічу**. В Оксани Забужко – це символ плинності, безповоротності життя:

*І я уже – згоряю, не згоряю –
 Одна з живих, **оплавлена свіча!**.. [1, 65].*

Героїня Оксани Забужко – сильна жінка, яка не боїться виявляти свою позицію, саме така, якою є і сама авторка. У своїх творах Забужко описує жінку, здатну до боротьби, до важких життєвих перепетій. Вона аж ніяк не применшує її ролі у суспільстві, бо жінка теж може бути поетом, творцем, поводитирем народу (прямо говорить про це у поезії «Пам'яті «проклятих поетів»).

Отже, репрезентатами індивідуальної мовної картину світу поетеси є лексичні одиниці таких тематичних груп: «частини тіла», «речі побутового вжитку», «явища природи», «місто та його частини», «транспорт», «слово», «назви рослин», «назви тварин» тощо. Разом з епітетами вони творять закінчені поетичні образи, надають поезіям емоційності, свіжості, глибини. Багато образів у віршах Оксани Забужко набувають символічності, яка спричиняється їх філософським наповненням. Саме таке філософське бачення світу речей, природи, життя людини та її почуттів відображає вербальна індивідуальна картина світу авторки через поетичний словник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Забужко О. Друга спроба: Вибране. – 2-е вид., виправл. і доп. – К.: Факт, 2009. – 432 с.
2. Міщук У. Поетична мова як репрезентант мовної особистості автора (на основі творчості Ліни Костенко та Василя Стуса) // Українська мова. – 2008. – №2. – С. 89 – 100.
3. Поліщук В. Вісімдесятники як літературне явище // Слово і час. – 2001. – № 5. – С. 37 – 44.

Кадиляк Ю.

Науковий керівник – доц. Буда В.А.

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ПОРІВНЯНЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ ЛЕСІ РОМАНЧУК «МІСТО КАРАЙКІВ»

Порівняння є одним із найпоширеніших видів тропу, що широко використовується в художній літературі. Це «засіб пізнання світу через виявлення зовнішніх зв'язків між предметами і явищами. Порівняння лежить в основі формування художньої образної системи тексту. Здатність людського мислення зіставляти, порівнювати явища навколишньої дійсності реалізується в художніх текстах як стилістичний прийом» [1; 91].

Термін «порівняння» має кілька значень. По-перше, він означає акт думки, спрямований на встановлення тотожності, схожості і відмінності. По-друге, під цим терміном розуміють мовну конструкцію, що реалізує цей пізнавальний акт. В такій конструкції виділяють два основні необхідні компоненти: перший – предмет чи явище, ознаки якого ми пізнаємо, розкриваємо за допомогою іншого. Перший компонент ми можемо назвати пізнаваним, або